

Asia: VN/7901/2024

Hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmämietintö kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi

1. Laki kuolinpesän palvelualustasta

Lausuntonne:

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Tarkastelemme kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaa työryhmämietintöä ikääntyneiden näkökulmasta. Kuolinpesän asiointiin helpottaminen on kannatettava tavoite. Haluamme kuitenkin tuoda esiin huolen siitä, että mietintö on valmisteltu ottamatta juurikaan huomioon niiden iäkkäiden kansalaisten tosiasiallista tilannetta, jotka eivät käytä lainkaan digitaalisia laitteita ja palveluja tai kykenevät käyttämään niitä vain muiden tukemina.

THL:n tuoreen väestötutkimuksen (Vehko ym. 2025) tulosten perusteella voi arvioida, että yli 65-vuotiaissa on 500 000–600 000 kansalaista, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Digitaalisissa palveluissa ei asioi itsenäisesti 65–74-vuotiaista 22 prosenttia, 75–84-vuotiaista 46 prosenttia ja yli 85-vuotiaista noin 70 prosenttia. (Vehko 2025.) Kaikkiaan jopa 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia digitaalisten palveluiden käytössä (Sotkanet 2024).

Mietinnössä tuodaan esiin, että osana Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelmaa on toteutettu kansalaisten näkemyksiä ja kokemuksia koskeva tilaustutkimus Vastakaiku Oy:n toimesta. Kyselytutkimuksen tulokset ovat kuitenkin vinoutuneet, koska tutkimuksen aineisto on kerätty sähköpostin ja sovelluksen avulla, ja siihen ovat voineet tosiasiallisesti osallistua ainoastaan digitaalisia laitteita ja palveluja käyttävät kansalaiset. Kyselyn tulokset edustavat vain digitalitoisten kansalaisten näkemyksiä ja kokemuksia. Sen vuoksi niissä ylikorostuu se, kuinka suuri osa

kansalaisista olisi valmis käyttämään sähköistä asiointia ja katsoo sen säästävän aika ja helpottavan asiointia. Muutoin kuin digitaalisesti asioivien kansalaisten näkökulma puuttuu tutkimuksesta ja myös lausuttavana olevasta mietinnöstä.

Vanhusasiavaltuutettu haluaa tuoda esiin, että ehdotusta tulisi arvioida tarkemmin perustuslain 6 §:ssä olevan ikään perustuvan syrjintäkiellon näkökulmasta. Ehdotuksen vaikutuksia iäkkäisiin ihmisiin ei ole juurikaan arvioitu, vaikka ne tulevat olemaan merkittäviä, sillä digitaitojen puuttuminen tai vähäiset digitaidot ovat erityisen yleisiä iäkkäillä. Terveiden ja toimintakyvyn heiketessä moni iäkäs joutuu myös luopumaan digitaalisten palvelujen käyttämisestä.

Hallintolaki velvoittaa viranomaisia kohtelemaan tasapuolisesti hallinnossa asioivia ja järjestämään asiointin ja asian käsittelyn siten, että jokainen saa asianmukaisesti hallinnon palveluja. Vanhusasiavaltuutettu painottaa, että viranomaisasiointin digitalisointia ei voida toteuttaa selvittämättä ja arvioimatta huolellisesti sen vaikutuksia digitaalisia laitteita ja palveluja käyttämättömien kansalaisten asemaan ja oikeuksien toteutumiseen omien asioidensa hoitamisessa.

Mietinnössä tuodaan esiin, että kuolinpesillä säilyisi mahdollisuus myös paperilla tapahtuvan asiointiin. Tällainen maininta ei riitä ilman, että samalla kuvataan, kuinka se toteutetaan konkreettisesti. Verohallinnon kasvokkaisia asiointipisteitä on yhä harvemmillä paikkakunnilla ja viranomaisten yhteispalvelupisteitä on edelleen vain muutamilla paikkakunnilla. Viranomaisasiointin digitalisoinnin yhteydessä on arvioitava kokonaisvaltaisesti, miten varmistetaan digitaalisen asiointin ulkopuolelle jäävien iäkkäiden kansalaisten tosiasialliset yhdenvertaiset asiointimahdollisuudet.

Mietinnössä ehdotetaan, että verohallinnon sähköinen asiointipalvelu laajennettaisiin palvelualustaksi kuolinpesälle tarjottaville palveluille, joita olisivat sähköisen asiointin palvelu kuolinpesän osakasrekisteriin, mahdollisuus perukirjan ja perintöveroilmoituksen laatimiseen sekä kuolinpesän hallintoa ja selvittämistä koskevien tietojen tallentamiseen. Asiakirjojen säilytyspalvelu olisi kuolinpesän osakkaiden ja perukirjaan annettavista tiedoista vastuussa olevan kuolinpesän ilmoittajan käytössä oleva palvelu, jonne kuolinpesä voisi koota ja tallentaa sähköisiä asiakirjoja valmistautuessaan perunkirjoitukseen ja pesänselvitykseen.

Mietinnössä ei tunnisteta niitä todennäköisesti hyvin yleisiä tilanteita, joissa kuolinpesän osakkaissa on sekä digitaalista asiointia kannattavia että digitaalisia laitteita ja palveluja käyttämättömiä henkilöitä. Sen vuoksi jää epäselväksi, miten ja kenen toimesta tällaisissa tilanteissa päätetään siitä, kuinka kuolinpesän asiointi hoidetaan.

Edelleen jos kuolinpesän asiointi päätetään hoitaa digitaalisesti, jää epäselväksi, kuinka turvataan digitaalisesti asioimattomien osakkaiden yhdenvertainen pääsy osakaskirjaan, osallistuminen perukirjan ja perintöveroilmoituksen laatimiseen sekä pääsy keskeisiin tietoihin. Nämä näkökohdat

olisi syytä arvioida. Samoin on tarpeen kuvata mietinnössä se, minkä ikäisiä kuolinpesien osakkaat tyypillisesti ovat. On todennäköistä, että suuressa osassa kuolinpesiä on osakkaina iäkkäitä, jotka eivät käytä lainkaan digitaalisia laitteita tai palveluja tai käyttävät niitä vain tuetusti.

Kun digitaalisen viranomaisasioinnin edistämiseen on yhdistetty käyntiasiointipisteiden voimakas vähentäminen, on iäkkäille tarjolla koko ajan vähemmän mahdollisuuksia asioida paikan päällä ja saada kasvokkain viranomaisten digitaaliseen asiointiin tarjoamaa tukea. Käsillä oleva ehdotus voi toteutuessaan lisätä ikääntyneiden tarvetta turvautua kuolinpesän asioiden hoitamisessa epäviralliseen digitukeen ja digitaaliseen puolesta-asiointiin, mikä vaarantaa heidän oikeutensa yksityisyyden suojaan ja lisää tietoturvaan liittyviä riskejä. Tutkimusten mukaan ikääntyneet, joilla heikko terveydentila tai toimintakyky tai matala koulutus tai tulotaso, tarvitsevat erityisen usein tukea ja apua digitaaliseen asiointiin.

Mietinnössä ehdotetaan, että paperiasioinnin kohdalla kuolinpesän osakasrekisterin tiedoista perittävään maksuun lisättäisiin manuaalisista työvaiheista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset. Digitaalisen asiointijärjestelmän rakentamisen ja ylläpidon kustannuksia ei kuitenkaan esitetä kohdennettavan vastaavalla tavalla digiasiointia käyttäville. Paperiasioinnista perittävä maksu asettaisi erityisesti kaikkein iäkkäimmät muita heikompaan asemaan, koska kustannukset kohdistuisivat heihin.

Vanhusasiavaltuutettu tuo esiin huolensa siitä, että ehdotus aiheuttaa toteutuessaan vaikeuksia erityisesti iäkkäille kuolinpesien osakkaille, kun samaan aikaan karsitaan kasvokkaisen asioinnin ja puhelinasioinnin mahdollisuuksia. Siksi vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että ehdotuksen vaikutukset iäkkäisiin, jotka eivät käytä digitaalisia laitteita ja palveluita, selvitetään ja arvioidaan huolellisesti ennen asian edistämistä.

Helsingissä 5.2.2026

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu

Ulla Buchert, asiantuntija

2.1 Osakastietojen muodostaminen (4 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen muodostaminen)

Lausuntonne:

-

2.2 Rekisterin tietosisältö (5 §)

Lausuntonne:

-

2.3 Kuolinpesän ilmoittajan ja yhteyshenkilön vastuut ja velvollisuudet (8, 9 ja 15 §)

Lausuntonne:

-

2.4 Osakasrekisterin tietojen vakuuttaminen oikeaksi (11 ja 12 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Osakasluettelon oikeaksi vakuuttaminen ennen ja jälkeen perunkirjoituksen)

Lausuntonne:

-

2.5 Osakasrekisterin tietojen julkinen luotettavuus (14 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin julkinen luotettavuus vakituisesti ulkomaille muuttaneiden osalta)

Lausuntonne:

-

2.6 Tietojen päivittäminen, säilyttäminen ja poistaminen (16 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen pysyvä säilyttäminen)

Lausuntonne:

-

2.7 Tietojen luovuttamisen edellytykset (17-32 §)

Lausuntonne:

-

2.8 Muut huomiot

Lausuntonne:

-

3.1 Perintöveroilmoitus ja perukirja (25, 28, 29, 29 a §)

Lausuntonne:

-

3.2 Esitiedot (26 §)

Lausuntonne:

-

3.3 Muistiinpanot (28 b §)

Lausuntonne:

-

3.4 Muita ehdotuksia

Lausuntonne:

-

4. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

5. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

6. Laki verotusmenettelystä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

7. Laki perintökaaren 20 luvun muuttamisesta

Lausuntonne:

-

8. Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Lausuntonne:

-

9. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuksista annetun lain muuttamisesta

Lausuntonne:

-

10. Pääasialliset vaikutukset

Lausuntonne vaikutusten arviointeihin:

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Tarkastelemme kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaa työryhmämietintöä ikääntyneiden näkökulmasta. Kuolinpesän asioinnin helpottaminen on kannatettava tavoite. Haluamme kuitenkin tuoda esiin huolen siitä, että mietintö on valmisteltu ottamatta juurikaan huomioon niiden iäkkäiden kansalaisten tosiasiallista tilannetta, jotka eivät käytä lainkaan digitaalisia laitteita ja palveluja tai kykenevät käyttämään niitä vain muiden tukemina.

THL:n tuoreen väestötutkimuksen (Vehko ym. 2025) tulosten perusteella voi arvioida, että yli 65-vuotiaissa on 500 000–600 000 kansalaista, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Digitaalisissa palveluissa ei asioi itsenäisesti 65–74-vuotiaista 22 prosenttia, 75–84-vuotiaista 46 prosenttia ja yli 85-vuotiaista noin 70 prosenttia. (Vehko 2025.) Kaikkiaan jopa 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia digitaalisten palveluiden käytössä (Sotkanet 2024).

Mietinnössä tuodaan esiin, että osana Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelmaa on toteutettu kansalaisten näkemyksiä ja kokemuksia koskeva tilaustutkimus Vastakaiku Oy:n toimesta. Kyselytutkimuksen tulokset ovat kuitenkin vinoutuneet, koska tutkimuksen aineisto on kerätty sähköpostin ja sovelluksen avulla, ja siihen ovat voineet tosiasiallisesti osallistua ainoastaan digitaalisia laitteita ja palveluja käyttävät kansalaiset. Kyselyn tulokset edustavat vain digitaitoisten kansalaisten näkemyksiä ja kokemuksia. Sen vuoksi niissä ylikorostuu se, kuinka suuri osa kansalaisista olisi valmis käyttämään sähköistä asiointia ja katsoo sen säästävän aika ja helpottavan asiointia. Muutoin kuin digitaalisesti asioivien kansalaisten näkökulma puuttuu tutkimuksesta ja myös lausuttavana olevasta mietinnöstä.

Vanhusasiavaltuutettu haluaa tuoda esiin, että ehdotusta tulisi arvioida tarkemmin perustuslain 6 §:ssä olevan ikään perustuvan syrjintäkiellon näkökulmasta. Ehdotuksen vaikutuksia iäkkäisiin ihmisiin ei ole juurikaan arvioitu, vaikka ne tulevat olemaan merkittäviä, sillä digitaitojen

puuttuminen tai vähäiset digitaidot ovat erityisen yleisiä iäkkäillä. Terveiden ja toimintakyvyn heiketessä moni iäkäs joutuu myös luopumaan digitaalisten palvelujen käyttämisestä.

Hallintolaki velvoittaa viranomaisia kohtelemaan tasapuolisesti hallinnossa asioivia ja järjestämään asiointin ja asian käsittelyn siten, että jokainen saa asianmukaisesti hallinnon palveluja. Vanhusasiavaltuutettu painottaa, että viranomaisasiointin digitalisointia ei voida toteuttaa selvittämättä ja arvioimatta huolellisesti sen vaikutuksia digitaalisia laitteita ja palveluja käyttämättömien kansalaisten asemaan ja oikeuksien toteutumiseen omien asioidensa hoitamisessa.

Mietinnössä tuodaan esiin, että kuolinpesillä säilyisi mahdollisuus myös paperilla tapahtuvan asiointiin. Tällainen maininta ei riitä ilman, että samalla kuvataan, kuinka se toteutetaan konkreettisesti. Verohallinnon kasvokkaisia asiointipisteitä on yhä harvemmillä paikkakunnilla ja viranomaisten yhteispalvelupisteitä on edelleen vain muutamilla paikkakunnilla. Viranomaisasiointin digitalisoinnin yhteydessä on arvioitava kokonaisvaltaisesti, miten varmistetaan digitaalisen asiointin ulkopuolelle jäävien iäkkäiden kansalaisten tosiasialliset yhdenvertaiset asiointimahdollisuudet.

Mietinnössä ehdotetaan, että verohallinnon sähköinen asiointipalvelu laajennettaisiin palvelualustaksi kuolinpesälle tarjottaville palveluille, joita olisivat sähköisen asiointin palvelu kuolinpesän osakasrekisteriin, mahdollisuus perukirjan ja perintöveroilmoituksen laatimiseen sekä kuolinpesän hallintoa ja selvittämistä koskevien tietojen tallentamiseen. Asiakirjojen säilytyspalvelu olisi kuolinpesän osakkaiden ja perukirjaan annettavista tiedoista vastuussa olevan kuolinpesän ilmoittajan käytössä oleva palvelu, jonne kuolinpesä voisi koota ja tallentaa sähköisiä asiakirjoja valmistautuessaan perunkirjoitukseen ja pesänselvitykseen.

Mietinnössä ei tunnisteta niitä todennäköisesti hyvin yleisiä tilanteita, joissa kuolinpesän osakkaissa on sekä digitaalista asiointia kannattavia että digitaalisia laitteita ja palveluja käyttämättömiä henkilöitä. Sen vuoksi jää epäselväksi, miten ja kenen toimesta tällaisissa tilanteissa päätetään siitä, kuinka kuolinpesän asiointi hoidetaan.

Edelleen jos kuolinpesän asiointi päätetään hoitaa digitaalisesti, jää epäselväksi, kuinka turvataan digitaalisesti asioimattomien osakkaiden yhdenvertainen pääsy osakaskirjaan, osallistuminen perukirjan ja perintöveroilmoituksen laatimiseen sekä pääsy keskeisiin tietoihin. Nämä näkökohdat olisi syytä arvioida. Samoin on tarpeen kuvata mietinnössä se, minkä ikäisiä kuolinpesien osakkaat tyypillisesti ovat. On todennäköistä, että suuressa osassa kuolinpesiä on osakkaina iäkkäitä, jotka eivät käytä lainkaan digitaalisia laitteita tai palveluja tai käyttävät niitä vain tuetusti.

Kun digitaalisen viranomaisasiointin edistämiseen on yhdistetty käyntiasiointipisteiden voimakas vähentäminen, on iäkkäille tarjolla koko ajan vähemmän mahdollisuuksia asioida paikan päällä ja saada kasvokkain viranomaisten digitaaliseen asiointiin tarjoamaa tukea. Käsillä oleva ehdotus voi toteutuessaan lisätä ikääntyneiden tarvetta turvautua kuolinpesän asioiden hoitamisessa epäviralliseen digitukeen ja digitaaliseen puolesta-asiointiin, mikä vaarantaa heidän oikeutensa

yksityisyyden suojaan ja lisää tietoturvaan liittyviä riskejä. Tutkimusten mukaan ikääntyneet, joilla heikko terveydentila tai toimintakyky tai matala koulutus tai tulotaso, tarvitsevat erityisen usein tukea ja apua digitaaliseen asiointiin.

Mietinnössä ehdotetaan, että paperiasioinnin kohdalla kuolinpesän osakasrekisterin tiedoista perittävään maksuun lisättäisiin manuaalisista työvaiheista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset. Digitaalisen asiointijärjestelmän rakentamisen ja ylläpidon kustannuksia ei kuitenkaan esitetä kohdennettavan vastaavalla tavalla digiasiointia käyttäville. Paperiasioinnista perittävä maksu asettaisi erityisesti kaikkein iäkkäimmät muita heikompaan asemaan, koska kustannukset kohdistuisivat heihin.

Vanhusasiavaltuutettu tuo esiin huolensa siitä, että ehdotus aiheuttaa toteutuessaan vaikeuksia erityisesti iäkkäille kuolinpesien osakkaille, kun samaan aikaan karsitaan kasvokkaisen asioinnin ja puhelinasioinnin mahdollisuuksia. Siksi vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että ehdotuksen vaikutukset iäkkäisiin, jotka eivät käytä digitaalisia laitteita ja palveluita, selvitetään ja arvioidaan huolellisesti ennen asian edistämistä.

Helsingissä 5.2.2026

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu

Ulla Buchert, asiantuntija

11. Muut huomiot

Lausuntonne työryhmämietinnön muihin osioihin:

-

12. Yleiset huomiot työryhmämietinnöstä

Yleiset huomionne työryhmämietinnöstä:

-

Buchert Ulla
Vanhusasiavaltuutettu